

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Розглянуто сутність поняття «науково-дослідна робота», взаємозв'язок між навчальною та науково-дослідницькою роботою студентів, виявлено ефективні умови, форми і методи роботи ЗВО, спрямованих на формування пізнавального інтересу до економічної науки в процесі дослідницької діяльності. Схарактеризовано сучасні підходи активізації науково-дослідної роботи студентів, розвитку творчого потенціалу майбутніх молодших спеціалістів з бухгалтерського обліку у процесі формування ціннісних професійних орієнтацій. Розкрито методичні основи дослідницької роботи студентів коледжу – майбутніх фахівців з бухгалтерського обліку в контексті діяльності Малої Академії Наук, важливість її організації для цілісної особистості.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, науково-дослідна робота, професійна спрямованість дослідної діяльності, формування професійно-ціннісних орієнтацій, економічна підготовка, Мала Академія Наук.

Постановка проблеми. Провідним принципом державної освітньої політики, накресленим у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, визначено принцип єдності освіти і науки, реалізація якого передбачає концентрацію сил і ресурсів на підготовці молодих науковців-дослідників як пріоритетній стратегічній меті вищої освіти, що вимагає інтенсифікації науково-дослідної роботи студентів, її орієнтації на майбутню професійну діяльність. Вирішення цих завдань сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців, здатних творчо застосовувати в професійній діяльності новітні досягнення науково-технічного й культурного прогресу.

На думку академіка І. Зязюна, «головною метою вищої освіти сьогодні стає творча діяльність спеціаліста, здатність до гнучкої переорієнтації згідно зі змінами в системі соціальних і культурних інститутів сучасного суспільства, орієнтованого на людські цінності» [1, с. 23]. Відповідно, розвиток особистості майбутнього фахівця в сучасних умовах поряд із загальноосвітньою та спеціальною підготовкою передбачає формування системи як загальнолюдських, так і професійних цінностей. «Професіонал – це передусім людина, яка має необхідні знання у галузі обраної професії, бездоганно володіє практичними та професійними навичками, креативними здібностями, створює нові способи професійної діяльності... у сучасному суспільстві для переходу на вищий щабель розвитку людства особливі вимоги висуваються до моральної професійної діяльності» [7, с. 132]. За таких умов освітній процес у закладах освіти має базуватись на принципі нерозривності високого професіоналізму і духовності.

У зв'язку з цим майбутній фахівець з бухгалтерського обліку повинен володіти не тільки необхідною сумою фундаментальних і спеціальних знань, але і певними навичками творчого вирішення практичних завдань, постійно підвищувати свою кваліфікацію, швидко адаптуватися до мінливих умов. Підготовка такого фахівця можлива лише при впровадженні в освітній процес дослідницької діяльності з першого рівня отримання спеціальності, а саме з системи підготовки фахівців середньої ланки.

Педагогічні аспекти організації науково-дослідної роботи у закладах освіти знаходяться в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців:

– особливості дослідницької діяльності студентів у процесі фахової підготовки (В. Андреев, В. Гусев, В. Далингер, Г. Денисова, Н. Дереклеєва, Л. Квиткина, Т. Климова, В. Краєвський, Г. Лобова, П. Пидкасистий, Н. Сердюкова, А. Хуторський, А. Ястребов та ін.);

– загальні основи, зміст, форми й методи організації науково-дослідної роботи закладах вищої освіти (О. Воробйов, М. Донченко, О. Лушников, О. Микитюк, Д. Цхакая та ін.);

– інтегрування науки й освітнього процесу (І. Іваненко, Є. Каменкін, І. Каташинська, Л. Коржова, О. Котова, В. Литовченко, Т. Сидорчук, А. Троцько, Ф. Орехов, Д. Цхакая, І. Яковлев);

– умови успішної організації науково-дослідної роботи студентів (Г. Дресвянська, О. Єгорова, Є. Спицин, С. Пашаєв, М. Перпер);

– активізація науково-дослідної роботи студентів під час вивчення професійно спрямованих курсів у закладах освіти економічного профілю (В. Попов).

Незважаючи на відмінності в їх трактуванні даного поняття, всі автори підкреслюють, що отримання нових знань не є основною особливістю дослідницької діяльності в освітньому процесі. Головна її мета – набуття студентами функціональних навичок дослідження як універсального способу освоєння дійсності, розвитку здатності до дослідницького типу мислення, активізації їх особистісної позиції в освітньому процесі на основі придбання суб'єктивно нових знань [4, с. 89].

Але не зважаючи на достатньо велику кількість літератури з даної тематики, питання формування ціннісних професійних орієнтацій у майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у процесі науково-дослідної роботи залишається відкритим, що дає підстави для більш глибокого розгляду проблеми і обумовлює мету даної статті.

Результати дослідження. Дослідницька діяльність, як відомо з гносеології, є одним з видів пізнавальної діяльності людини. У процесі її здійснення вивчаються не тільки використовувані в безпосередній практиці об'єкти, але і нові, виявлені в ході розвитку самої науки, нерідко задовго до їх практичного застосування. В результаті чого отримані нові знання характеризуються надійністю, обґрунтованістю, об'єктивністю, доказовістю і точністю. Говорячи про дослідницьку діяльність, слід підкреслити, що як спосіб отримання науково обґрунтованих знань вона будується на основі особливого виду логічного систематизованого міркування, на який поширюються вимоги логічної послідовності, несуперечливості та системності [6, с. 35].

В освітній практиці з підготовки майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку традиційно виділяють два види дослідницької діяльності студентів: навчально-дослідницьку діяльність студентів (НДДС) і науково-дослідницьку роботу студентів (НДРС). Прийнято вважати, що навчально-дослідницька діяльність майбутніх обліковців здійснюється в рамках навчального плану. Перевагами НДДС є те, що при її організації не потрібно виділення спеціального часу, вона носить масовий характер, так як дозволяє включати в творчий процес всіх студентів. До основних форм навчально-пізнавальної діяльності, в рамках яких реалізується НДДС, зазвичай відносять лекції, семінарські та лабораторні заняття, самостійну роботу, курсове і дипломне проектування. Науково-дослідницька робота студентів розглядається як система поза аудиторних занять, безпосередньо пов'язаних з освітнім процесом, проте вона має якісну специфіку і відносну самостійність. НДДС забезпечує взаємозв'язок між освітнім процесом і науково-дослідницькою роботою, що проводиться в закладі освіти. У процесі її здійснення враховуються індивідуальні схильності і наукові інтереси студентів. До особливостей НДРС відноситься те, що вона заснована на принципах самостійності і добровільності майбутніх фахівців економічного профілю [3, с. 224].

Ключову роль у цілеспрямованому формуванні і розвитку дослідницької діяльності майбутніх бухгалтерів упродовж періоду навчання в коледжі відіграє створення і розвиток комплексної системи НДРС і НДДС, функціонування якої дозволить сформувати в студентському середовищі творчу атмосферу, стимулювати залучення майбутніх фахівців у творчий процес самореалізації їх особистісних здібностей. Вирішення зазначених завдань передбачає: орієнтацію на індивідуальний підхід до наукових інтересів і здібностей студентів; розроблення і впровадження в освітній процес різноманітних форм організації дослідницької діяльності, в тому числі традиційних наукових змагальних заходів; формування студентських наукових об'єднань та науково-навчальних структур, які об'єднують викладачів, економістів, освітян, молодих вчених і студентів; створення можливостей для студентських публікацій; відбір і підтримку особливо обдарованих студентів та ін. [5, с. 147].

Отже, навчально-дослідницька діяльність і науково-дослідницька робота студентів взаємодоповнюють одна одну. Якщо навчально-дослідницька діяльність дає можливість студентам долучитися до наукових досліджень, то науково-дослідницька робота дозволяє сформувати всі необхідні якості сучасного фахівця.

У Рівненському економіко-технологічному коледжі організація професійно спрямованої науково-дослідної роботи майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у поза аудиторний час визначається такими формами й методами, які, з одного боку, вирішують завдання, пов'язані із задоволенням персональних потреб і професійних інтересів студентів (студентські наукові гуртки, секції наукових товариств; проблемні галузеві лабораторії), а з другого, ті, що розв'язують комплексні завдання (науково-дослідна робота студентів за тематикою досліджень випускової циклової комісії, територіального центру Малої Академії Наук).

Сьогодні викладачі коледжу використовують різні форми роботи з обдарованими студентами, але переконані, що домінувати мають самостійна робота, пошуковий та дослідницький підходи до засвоєння знань, умінь і навичок. Саме тому педагогічні працівники Рівненського економіко-технологічного коледжу велику увагу приділяють участі студентської молоді в науково-дослідницькій роботі Малої Академії Наук України (МАНУ), яка посідає чільне місце серед ефективних форм науково-дослідної діяльності, що сприяють розвитку творчого потенціалу талановитої молоді, спрямовує зусилля на розвиток їх дослідницьких здібностей, залучає до активної дослідницької роботи. Мала Академія Наук

України – цілісна, багаторівнева система виявлення та відбору обдарованих особистостей, забезпечення духовного, інтелектуального, творчого розвитку молодого покоління, створення умов для соціального та професійного самовизначення особистості, виховання майбутньої творчої та наукової еліти України [2]. Реалізовані в рамках її діяльності освітні проекти, наукові заходи й ініціативи створюють простір для професійного самовизначення, самореалізації та соціалізації обдарованої молоді.

З метою організації освітнього процесу, спрямованого на формування творчих здібностей майбутніх фахівців, їх позитивної «Я-концепції», розвиток інтелектуальних умінь, комунікативно-творчих здібностей, навичок самоуправління та самоорганізації, необхідних для творчої самореалізації особистості в Рівненському економіко-технологічному коледжі було розроблено методику формування творчих здібностей майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку у процесі пошуково-дослідницької діяльності в МАНУ.

Дана методика здійснюється в II етапи (I-II курс навчання в коледжі). На першому етапі (I курс) аналізується зміст навчального матеріалу за кожним напрямом, визначається рівень його креативності; до освітнього процесу включаються такі навчальні й навчально-творчі завдання, що забезпечують ефективне використання змісту кожної теми для розвитку мотивів, характерологічних особливостей, творчих умінь і психічних процесів. На другому етапі (II курс) – вводяться спеціальні навчальні курси, спрямовані на розвиток творчих здібностей студентів у процесі пошуково-дослідницької діяльності. Складові означеного програмного комплексу, а саме: профільні програми, їх розділи та блоки, спецкурси розвивального фахового спрямування, соціально-психологічні тренінг-курси розроблені викладачами Рівненського економіко-технологічного коледжу спільно з педагогами Рівненського територіального відділення МАНУ.

З першого року навчання передбачається участь слухачів у наукових та освітніх проектах, конкурсних заходах дослідницького спрямування. Тому в індивідуальних навчальних планах слухачів передбачено визначення, розробку, затвердження тем пошуково-дослідницької діяльності, перспективних та календарних планів роботи на кожний навчальний рік та контроль за їх виконанням; облік індивідуальних занять, консультацій, результатів контрольних робіт, участі в навчальних сесіях, конкурсах, проєктах, програмах тощо. Складові методики є основними в системі спільної роботи Рівненського економіко-технологічного коледжу та Рівненського територіального відділення МАНУ з формування творчих здібностей студентів у процесі навчально-пізнавальної та пошуково-дослідницької діяльності й спрямовані на:

- зміну ціннісних орієнтирів навчання в МАН з «культури знань» на «культ мислення»;
- переорієнтацію навчання на розвиток у слухачів здібностей творчого розв'язання нестандартних проблемних ситуацій, самостійного орієнтування в інформаційних потоках, тобто перехід до проблемно-дослідницької моделі навчального процесу;
- запровадження безперервної рівневої системи навчання із забезпеченням індивідуальних підходів, міждисциплінарної мобільності, створенням можливостей для оволодіння прийомами самоосвіти та самовиховання;
- постійне підвищення якості навчання, зокрема з використанням принципів зворотнього зв'язку, розвитком системи психологічного та соціологічного моніторингу і підтримки освітнього процесу;
- забезпечення тісної взаємодії освітньої та наукової сфер задля постійного оновлення змісту, форм та методів навчання в МАНУ, його методичного забезпечення відповідно до сучасних наукових досягнень.

Висновки. Таким чином, у світлі сучасних вимог до оптимізації навчальної діяльності студентів, залучення їх у середовище науково-дослідних робіт є важливим елементом формування ціннісних професійних орієнтацій. Майбутній фахівець з обліку, безсумнівно, повинен бути готовий до здійснення науково-дослідницької роботи, що дозволить в подальшій його професійній роботі і на науковому рівні, використовуючи дослідницькі методи, вирішувати виникаючі завдання.

References

1. Зязюн І. А. Гуманізм освіти XXI століття: філософський і психологічний аспект. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2002. № 2. С. 21-24.
Ziazun, I. A. (2002). Humanizm osvity XXI stolittia: filosofsky i psykhologichnyi aspekt [Humanism of education of the XXI century: philosophical and psychological aspect]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy – The theory and practice of social systems management*, 2, pp. 21–24.
2. Клименко В. В. Психологія наукової творчості: програма і тематика дослідницьких робіт для слухачів Малих академій наук України. Київ, 1998. 34 с.
Klymenko, V. (1998). *Psykhologhiia naukovoï tvorchosti: prohrama i tematyka doslidnytskykh robit dlia slukhachiv Mal'yx akademii nauk Ukrainy* [Psychology of scientific creativity: program and topics of research works for students of the Small academies of sciences of Ukraine]. Kyiv, Ukraine: Instytut obdarovanoyi dytyny NAPN.

3. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ, 2006. Т. 1. 420 с.
Palamarchuk, V. (2006). Pershoosnovy pedahohichnoi innovatyky [The basic foundations of pedagogical innovation]. Kyiv, Ukraine: Osvita Ukrainy.
4. Паламарчук В. Ф. Як виростити інтелектуала. Тернопіль, 2010. 152 с.
Palamarchuk, V. (2010). Yak vyrostyty intelektualy [How to grow intellectuals]. Ternopil, Ukraine: Bohdan.
5. Роменець В. А. Психологія творчості. Київ, 2014. 288 с.
Romenets, V. (2014). Psykholohiia tvorchosti [Psychology of creativity]. Kyiv, Ukraine: Lybid.
6. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. Київ, 2014. 240 с.
Tsekhmistrova, H. (2014). Osnovy naukovykh doslidzhen [Basics of the scientific research]. Kyiv, Ukraine: Slovo.
7. Яремчук Н. Система ціннісних орієнтацій професійної підготовки майбутніх економістів. *Вісник Львівського університету*. 2008. № 24. С. 132–138.
Yaremchuk, N. (2008) Systema tsinnisnykh oriyentatsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh ekonomistiv [The system of value orientations for the training of future economists]. Visnyk Lvivskoho universytetu – Bulletin of Lviv University, 24, 132-138.

Demianyuk V. V.

*Director of Rivne College of Economics and Technologies,
National University of Water and Environmental Engineering,
Honoured Educator of Ukraine*

FORMATION OF VALUE PROFESSIONAL ORIENTATIONS FOR FUTURE SPECIALIST OF ACCOUNTING IN THE PROCESS OF SCIENTIFIC RESEARCH WORK

The essence of concept «scientific research», interconnection between educational and scientific research work of students is considered in the article. Effective conditions, forms and methods of work of establishments of higher education aimed at forming cognitive interest in economic science in the process of research activity are displayed in the work. Modern approaches to the intensification of students` scientific research, development of creative potential of future junior specialists of accounting in the process of formation of valuable professional orientation are characterized in the article. Methodological bases of research of students of the college – future junior specialists of accounting in the context of the activity of Youth Academy of Sciences, the importance of its organizing for an integral person are exposed in this work.

Formation creativity of a personality by means of higher education implies creations a specific educational environment, that must provide preconditions for participation in socio-cultural processes, that promote objectification of values and formation research interests in specific area. At the same time, it is shown specificity of professional activity obviously has defining character for formation individual personal qualities, including system of values.

In order to organize the educational process which is directed to form creative abilities of future specialists, their positive «I»-conception, growth of intellectual skills, abilities of communicative, self-management skills a methodology for the formation of creative skills of future junior specialists of accounting has been developed in Rivne College of Economics and Technologies. It is based on students` research activity in Youth Academy of Sciences. This methodology is realized in two stages. The first one is characterized including into curriculum creative tasks and problems that provide effective using of content of each subject for growth creative skills and motives. At the second stage, special educational courses directed to developing research and creative way of thinking and analysis are introduced. All the components of the process, namely specific curriculums, sections, special courses, psychological training, are generated by teachers of Rivne College of Economics and Technologies with assistance of teachers of Rivne regional department of Youth Academy of Sciences.

Key words: *value orientations, scientific research work, professional orientation of research activity, formation of professional value orientation, economic training, Youth Academy of Science.*

Одержано редакцією 10.03.2019

Прийнято до публікації 15.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор М. І. Тадеєва